

Vekselsang
Godus

”Ođđa áiggi joavdan lei oallugiidda dego uđđasa sorbmi”.

Nu čilge ristnieida Laila Stiena ”Vekselsang” girjjis daid garra nup-
pástusaid mat leat márran sámi servodahkii maŋemuš logiid jagiid.
Romána, mii dál lea teáhterbihttá, vurrolagaid bajida golbma nis-
sonjiena, golmma buolvva sámi nissoniid mat leat beassan vásihit
bávččas borahallamiid garra servvodat nuppástumiid geažil.
Njealját jietna gullá guossái, okta olggobeal olmmoš geas lea garra
dárbu áddet, muhto gii fuobmá ahte mađe eanet son lahkona daid
nissoniid ja oažžu sis dieduid, dađe unnit son ádde.

Duhátjahkásaš ealihan dáiddut ja máhtut garra ja árpmuhis luond-
dus, hástaluvojit ja duššindahkkojit moatti logenár jagis – duogáži
leat báhcán olbmot geat galget gávdnat coavcci, geainnu ja iešárvvu
ođđa ja amas máilmmis. Buohkain leat iežaset čiegusvuodát, čiegus
bákčasat, muhto seammás siskkáldas fámut, návccat ja jálluvuohta
joatkit ovddosguvlui. ”Vekselsang” muitala servvodaga birra mii 50
jagis lea vásihan garraseappot nuppástumiid go maid eanaš eará
servodagat Oarjje-Eurohppas leat vásihan 500 jagis. Muhto muitala
maid seammás ovttaskas olbmo fámu, jálluvuođa ja dáhtu
ealihit ja dustet dan maid einnoskeattes boahtteáigi ean buvttášii.

Haukur J. Gunnarsson

- Teáhterhoavda -

”Det var ei ulykke for mange at nytida kom som et skred”.

Slik beskriver Guddattera i Laila Stiens ”Vekselsang” de dramatiske omveltningene som har funnet sted i det samiske samfunnet de siste tiårene. Romanen, som nå er blitt teaterstykke, er en vekselsang mellom tre kvinnestemmer, tre generasjoner samiske kvinner som alle har fått oppleve smertefulle tap som følge av samfunnsendringer som kom så altfor fort. Den fjerde stemmen tilhører den besøkende, en som kommer utenfra med et sterkt ønske om å forstå, men som oppdager at jo nærmere hun kommer disse kvinnene, desto mer hun får vite, jo mindre forstår hun. Tusenårige overlevelsesstrategier og kunnskaper i en ugjestmild og hardbarket natur blir utfordret og unyttiggjort i løpet av noen få tiår – tilbake står mennesker som må finne fotfeste, retning og egenverdi i en ny og ukjent verden. Alle har de sin hemmelighet, sin skjulte smerte, men også en indre styrke, krefter og mot til å gå videre. ”Vekselsang” handler om et samfunn som i løpet av 50 år har gjennomgått større endringer som de fleste andre samfunn i Vest-Europa har gjennomgått på 500 år. Men den handler også om individets styrke, mot og vilje til å overleve og mestre det en uforutsigbar fremtid måtte bringe med seg.

Haukur J. Gunnarsson

- Teatersjef -

Čálli/Forfatter: Laila Stien
Drámatiseren/Dramatisering: Hilde Skancke Pedersen
Sámás/Oversettelse: Sara Marit A. Gaup
Bagadalli/Instruktør: Anitta Suikkari
Lávde-, plákahta ja bivttashápmen / Scenografi, plakat og kostymer: Aslaug Juliussen
Šuokŋadahkki/Komponist: Roger Ludvigsen
Čuovgahápmen/Lysdesign: Kurt Hermansen
Vuoiddashámat/Maskør: Trude Sneve
Guossi / Den besøkende: Cathrine Frost Andersen
Vuoras nisu / Den eldre: Inga Juuso
Ristnieida/Guddatteren: Mary Sarre
Nieida/Ungjenta: Kristin Solberg
Buohccedikšu ja isit / Sykepleier og husbond: Svein Birger Olsen
Stáhtista/Statist: Gerlinde Thiessen
Bagadalliveahkki ja cavgileaddji / Regiassistent og sufflor: Rawdna Carita Eira
Giellaneavvun/Språkkonsulent: Sara Marit A. Gaup ja/og Liv Haldorsen
Goarruid jod̄iheaddji / Leder systue: Britt Halonen
Goarru/Syer: Biret Rávdná Länsman
Jietnaduogáš/lydkulisser: Svein Egil Oskal
Dávvirfuolaheapmi/Rekvisitter: Gerlinde Thiessen ja/og Biret Rávdná Länsman
Buvttadus- ja čájálmasmátketeknihkárat / produksjons- og turnéteknikere: Bernt Morten Bongo, Svein Egil Oskal, Morten Sara ja/og Gerlinde Thiessen
Govven/Foto: Marit Anna Evanger
Lay-out: Anne Gro Gaup
Gielladárkkisteaddji/korrektur: Britt Inga Vars
Programma ovddasvástádus/Programansvarlig: Siljá Somby
Ekonomiija/Økonomi: : Hild-Jorunn Oskal
Buvttadeaddji/Produsent: Leif Isak E. Nilut
Gütit Musikk i Troms ovttasbarggu ovddas. Vi takker Musikk i Troms for samarbeidet.
Gütit buohkaid geat leat veahkehan čájálmasa. Takk til alle som har bidratt til forestillingen.
Álgočájálmas Guovdageainnu kulturviesus 12/10 – 2007. Urpremiere på Kautokeino kulturhus 12/10 – 2007.

Laila Stien

Eret Ránenis, orru dal Álttás. Lea ollu orodan Mázes.

Lea čállán moanat girjjiid, ja lea maid jorgalan sámi girječálliid dárogilli, earet eará Áillohačča, Rauni Magga Lukkari ja Synnøve Persen.

Lea beakkán noveallačállli Norggas, ja oassi su máidnasiin bohtet ge sámi birrasiin. Su vuosttaš ja nu guhkás áidna romána lea "Vekselsang" (1997) mii váldá ovdán servvodatrievdamiid sámi servodaga dálá áiggis. Su vuosttaš almmuhusa rájes mii lei noveallačoakkáldat "Nyveien" (1979) lea sus álmuhuvvon lagabui guokteloht almmuhusa, eanaš dain leat noveallačoakkáldagat, muhto son lea maid almmuhan divttaid ja girjjiid sihke mánáide ja nuoraide.

Son lea maid ožžon moanat bálkkašumiid, sihke kulturbálkkašumiid ja girjjálašvuoda bálkkašumiid.

Fra Rana, bodd lenge i Máze, og er nå bosatt i Alta.

Hun har forfattet en rekke bøker, og i tillegg har hun oversatt samiske forfattere til norsk, bl.a. Nils-Aslak Valkeapää, Rauni Magga Lukkari og Synnøve Persen.

Stien er en anerkjent novelleforfatter i Norge, og en del av hennes historier er lagt til samiske omgivelser. Hennes første og så langt den eneste roman er "Vekselsang" (1997) som skildrer samfunnsendringer i samtidens Sameland.

Siden hun debuterte med novellesamlingen "Nyveien" i 1979 har hun gitt ut nærmere 20 bøker, de fleste av dem novellesamlinger, men også dikt og bøker for barn og unge.

Stien er også en prisbelønt forfatter med flerfoldige kultur- og litteraturpriser.

LAILA STIEN

- drámátihkár prosavuohkái

”Laila Stien lea noveallačáliid čeahpimusaid gaskkas dan riikkas; deaivilit, rehálaččat ja jierbmát son govve dábalaš olbmuid ja sin rašes, álbmás, čuvges ja gaskkohagaid bávčas eallinvásáhusaid; nu čállá ge eará Norgga árgabeaivvi birra go dat maid min politihkkárat ja viessohuksejeddjit govvejit.”

Linn Ullmann, Dagbladet 1997

Iežas čeahpes čállindáidduin lea Laila Stein olahan mealgat olggobeal riikka rájái. Dán jagi lea su románna ”Vekselsang” almmuhuvvon engelasgilli USAs. Norggas lea girji áigá juo vuodon eret lágádusain, ja ii leat leamaš dan vejolaš gávdat. Muhto dán čavčča ilbmá viimmat girji ođdasit pocket-girjin. Dán čavčča beasai son áviissa Nationen logi čeahpimus čáliid gaski, iežas čállosiin Norgga boaittobealde báikke eallimis. Eará beakkálmastat dán listtus leat čállit numo Knut Hamsun, Tarjei Vesaas, Alf Prøysen ja Olav Duun.

Laila Stein lea ožžon ollu rámi iežas buori noveallačállosiid ovddas. Eai gallis máhte govvidit vuorbáziid

mo son dahká. Noveallačálus láidesta bálgáza olbmoeallimiid guoskkahahti bilkkosiidda ja čiegus mohkiide, gos ášši geažuhuvvo eanet go mitaluvvo. Čiekŋalis beroštumiin ja áddejumiin dábalaš olbmuid birrašiidda, bovde Stien iežas lohkiid veahkkin hutkat ja deavdit čállosiiddis. Nu lea ge su čállosiin ollu sullasašvuodát lávdedramátihkain. Son dahká ge ealli ja lunddolaš dialogaid, dávjá suopmaniin. Replihkat daid dialogain dávjá čiegadit eanet go čielggadit, juoga mii buktá čállosii sierralágaš vuoimmi. Gaskkohagaid lea hállamuš čielggas ja sáhtta sisdoallat leaikka mii lea sihke bahča, ironalaš ja beallemuddui čába.

”Dábalaččat Laila Stien diktá ovttá nissona gii ii leat guovddázis máidnasis mitalit, áinnas leaikkain ja vuimmiin. Go juo mitaluoddji ii leat guovddázis, de dat dágaha gaska ja ironiija, vaikko vel ieš dávjá lea darvában seammá láittas dilálašvuhtii go mitalusa váldoolbmot.”

Tom Egil Hverven noveallačoakkáldaga “Svømmetak” birra, Kulturnytt, NRK P2, 2001

Cealkámuš dás bajábeal čujuha ovttá noveallačoakkáldahkii, muhto govvida seammás mitalandáiddu mii geavahuvvo románas ”Vekselsang”.

Lea nuppiid deaivvadeamis ahte olmmoš fuobmá iežas eallima, dahje dan váilevaš deaivvadeamis, go olmmoš báhcá okto. Dávjá čállosat mitalit dán surgadis oktovuođas masa ollu olbmot leat darvánan, guovdu hoahpus árgabeaivvi. Olbmot áibbašit nuppiiguin gulahallat, nuppiid jienaid gullat, vaikko vel telefunvástidanmášiinnas.

Dasalassin go su teavsttat govvidit oktovuođa, de Laila Stein dávjá váldá ovdán eahpesihkkarvuođa ja váilevaš oadjebasvuođa. Smávva rihkkun dábálaš eallimis ja olmmoš soardahuvvo eallinahká. Girječálli geasuha dat bottoš go eallin guossala. Mii lea duogáš dasa go smávva dáhpáhusat dagahit stuora váikkuhusaid? Mii dáhpáhuvvá dalle go eallin jorgása? Ja mo dustejit olbmot dan lossa áiggi mii čuovvu?

Buorre lihkus lea Stiena karakterain jálusvuohta ja iešárvu, ja nu sii dávjá gávdnet sierra ealihanvugiid. Dát vuogit sáhttet leahkit jallát ja patehtálaččat, muhto čálli duste gierdavaččat ja njuolgut dáid geahččalemiid dego buoremussan maid dat olmmoš sáhttá dahkat dán dilálašvuođas.

Son maid hástala lohkki go diktá áššiid heftet eallima ovdáneami. Amerihkkálaš reklámamáilm-

mis dadjo ge ahte ”dát girji nuppástuhttá eallima”. Ja nu lea ge Laila Stiena čállosiin, dát sáhttet doalvvuhit lohkki eallima nuppástuhttimii.

Dát maid doallá deaivása čálli áidna románain, ”Vekselsang” (1997). Stien lea geavahan mánga novealla váikkuhan gaskaomiin su románas, go dás diktá deaddásan sámi eallima leahkit deaivvadanbáikin njealji nissonvuorbái mat siivvožit bárgiduvvojit oktii.

Mitalus álggahuvvo servodatdutkin mii boahá sámi servodahkii mii lea rievdadusas, ja beassá fátmastit golbma sámi nissona eallima vásáhusaid. Čálli dadjá ná dutki áigumušaid birra: ”Vuosttažettin son ohcala hámádaga. Son maid háliida čájehit ahte son sáhttá botket árgabeaivvi menestusaid. Son háliida man nu badjel vuoitit.”

”Golbma sámi nissona ”Vekselsang” girjiis barget iešguđetge dásiin; materiálaš, čearddapolihtihkalaš ja vuoiŋgalaš dásiin. Sis leat iešguđetlágan láhttenvuogit, ja sii leat eallán iešguđetgelágan eallimiid. Oanehis áiggis lea sámi kultuvra vásihan hui garra rievdadusaid. Sin oktasašvuohta lea ealihit ja sudjet sámi kultuvrra ealiheami.”

Stiena nánnosit bealli čállin lea ahte son bidjá iežas olbmuid kultuvrralaš ja servodaga oktavuhtii,

buot daid gáibádusain maid dakkár oktavuoha mielddisbuktá. Olbmuid jurdagiid ja dáguidd čađa, oažžu lohkki čielga gova servodagas ja dan áigevuoigŋas mas olmmoš eallá. Seammás go čáli vällje govvet gáržžiduvvon geográfalaš guovllus, earenoamáš kultuvrras vásihuvvon sierra áigodagas, de son nagoda teavstta doalvvuhit ain dobbelií muitlusa máilmme. Su čállosat vuohkkasit rasttildit rájáiid, go guorahallet olmmošlaš hástalusaid. Juohke lohkki lea vásihan dan mii orru leamen Laila Stiena deháleamos fáddá; namalassii gulahallan olbmuid gaskkas - jienajávohaga dahje giellarikkisin.

Románá namma ”Vekselsang” sáhtta dulkojuvvot metaforan gulahallamiidda. Njeallje nissona geat eai dalán buot luoitil, muhto gulahallama bokte suddet muitalusat gulul, veahážiid mielde, dego kvarteahtta mii huraida iežas lávlagiid umáhtos basijenažiiguin. Lihkká dát jienat olahit min olles fámuin.

Hilde Skancke Pedersen

Drámatihkár

*(Čállicealkámušat lea vižžon jearahallamis
Ottar Fyllingsnes bokte, Dag og Tid nr. 20, 1997)*

Hilde Skancke Pedersen

Lea drámatiseren

Laila Stiena romána

”Vekselsang” teáhterii. Su álgu drámatihkárin lei “Vardøger – Váigasat” bihtá mii čájehuvvui 1999 Davvi Norgga Riemuid oktavuodas, mas Beavváš Sámi Teáhter maid lei mielde.

Son lea maid bargan lávde- ja bivttashápmemin, muhto lea maŋemuš jagiid šaddan dovddusin govvdáidagis ovddas. Son lea earet eará leamaš mielde čijaheamen Norggabeal Sámedikki. Son lea riegdán Hammerfeastas, ja orru dál Guovdageainnus.

LAILA STIEN

- en dramatiker i prosautgave

“Laila Stien er en av landets fremste novellister; en presis, usentimental og klok skildrer av ikke-glamo-
røse mennesker, av såre, skjøre, frodige, lyse og
tidvis vonde livsløp; et snitt av en annen norsk
hverdag enn den som beskrives av våre politikere og
husbyggere.”

Linn Ullmann, Dagbladet 1997

Med sin utsøkte skrivekunst har Laila Stien nådd langt utover landets grenser. I år er hennes roman ”Vekselsang” utgitt på engelsk i USA. Her til lands er boka utsolgt fra forlaget, slik at den lenge har vært umulig å oppdrive. Men i høst kommer boka endelig ut i pocketutgave. I høst finnes hun også på avisa Nationens ti-på-topp-liste som en av Norges beste skildrere av bygdelivet. Her er hun i celebret selskap med blant andre Knut Hamsun, Tarjei Vesaas, Alf Prøysen og Olav Duun.

Laila Stien har høstet stor anerkjennelse for sine mesterlige noveller. Få makter å lyssette tilsyne-

latende små skjebner på den måten hun gjør det. Novelleformen innbyr til streif i menneskelivets rørende latterlighet og dunkle irrganger, der ting mer antydes enn utsies. Med sin dype interesse for og innsikt i hverdagsmenneskets vilkår, inviterer Stien leserne til å dikte med og fylle ut. Slik sett har hennes tekster mye til felles med scenedramatikk. Hun skaper da også svært umiddelbare og levende dialoger, tidvis på dialekt. Replikkene i disse dialogene tilslører ofte mer enn de avslører, noe som tilfører teksten en egen nerve. Til tider er replikkene lakoniske, og kan inneholde en humor som spenner fra det ramsalte via ironi til det halvkvalt bittersøte.

“Som regel lar Laila Stien en kvinne litt på siden av selve historien fortelle, gjerne med humor og smittende overskudd. At fortelleren står litt på siden, gir distanse og ironi, selv om hun som regel er rammet av den samme miseren som hovedpersonene.”

*Tom Egil Hverven om novellesamlingen
“Svømmetak”, Kulturnytt, NRK P2, 2001.*

Sitatet over sikter til en av novellesamlingene, men beskriver samtidig fortellerteknikken i romanen ”Vekselsang”.

Det er i møtet med andre at en blir konfrontert med sitt eget liv, eller i det manglende møtet, i isolasjonen fra andre. Ofte omhandler tekstene den desperate ensomheten mange mennesker sitter fast i, midt i en travel verden. Menneskene lengter etter å kommunisere med andre, etter å høre andres stemmer, om så bare på en telefonsvarer.

I tillegg til at tekstene hennes kan omhandle ensomhet, tematiserer Laila Stien ofte usikkerhet og utrygghet. Et lite brudd med normaliteten, og mennesker blir påført en knekk for livet. Det øyeblikket når taket glipper interesserer forfatteren. Hva er foranledningen til at tilsynelatende små hendelser kan få enorme konsekvenser? Hva skjer i det øyeblikket da alt snur? Og hvordan håndterer personene den tunge tida etter fallet?

Heldigvis har Stiens karakterer en stor tapperhet og verdighet i seg, og derfor finner de som oftest egne overlevelsesstrategier. Disse strategiene kan synes irrasjonelle og patetiske, men forfatteren holder ømt og usentimentalt fram disse forsøkene som det beste disse karakterene kan få til under de rådende forhold. Hun konfronterer også leseren med

risikoen ved å la ting komme i veien for livet. I amerikansk reklameverden heter det at "this book changes lives". Og faktisk står en i fare for å oppleve en aldri så liten forandring etter å ha lest Laila Stiens sterke tekster.

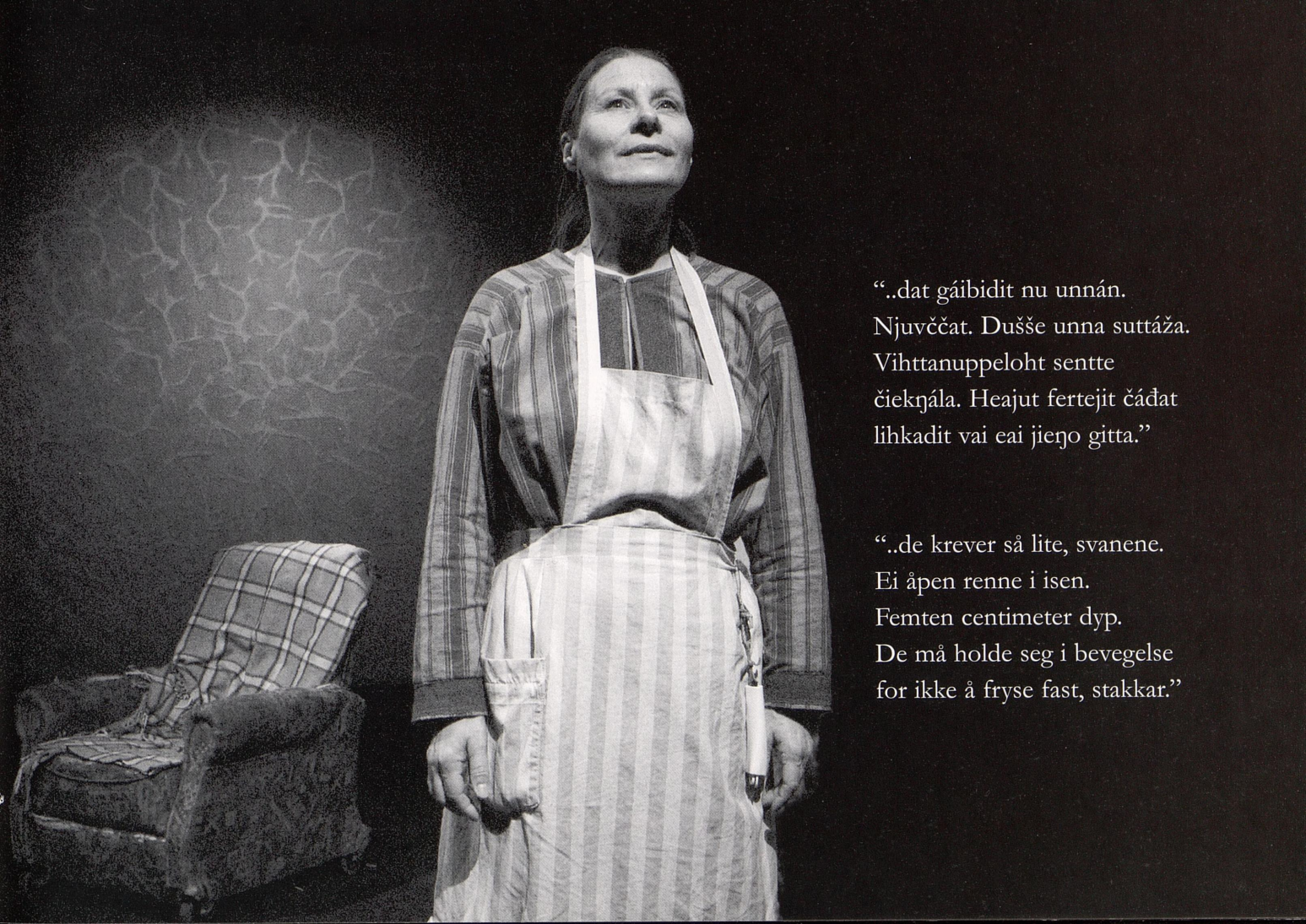
Dette har også gyldighet i møtet med forfatterens eneste roman, "Vekselsang" fra 1997. Stien har tatt med seg mange novellistiske virkemidler inn i denne romanen, der hun lar en samekultur som er presset fra alle kanter være arena for fire kvinneskjebner som vever seg inn i hverandre.

Fortellingen settes i gang ved at en samfunnsforsker kommer til et samisk samfunn i endring, og får et innblikk i tre samekvinnens livsopplevelse. Forfatteren sier om denne forskerens motiver: "Hun er først og fremst ute etter å strukturere. Hun ønsker dessuten å vise at hun er i stand til å bryte med det hun gjør til daglig. Hun ønsker å overvinne noe."

"De tre samiske kvinnene i Vekselsang opererer på flere ulike plan; det materielle, det etnopolitiske og det åndelige. De har ulikt temperament, og de har levd helt ulike liv. På kort tid har det skjedd store endringer i samekulturen.

Det de har til felles er drivkraften til å holde oppe og

“..dat gáibidit nu unnán.
Njuvččat. Dušše unna suttáža.
Vihttanuppeloht sentte
čiekŋála. Heajut fertejit čáđat
lihkadit vai eai jjeŋo gitta.”

“..de krever så lite, svanene.
Ei åpen renne i isen.
Femten centimeter dyp.
De må holde seg i bevegelse
for ikke å fryse fast, stakkar.”

verne om kontinuiteten i den samiske kulturen. Det er snakk om overlevelse på mange plan, både når det gjelder individuelle liv og kulturen.”

En av Stiens mange sterke sider som forfatter er at hun plasserer sine personer i en kulturell og samfunnsmessig sammenheng, med alle de krav en slik sammenheng innebærer. Gjennom personens tanker og handlinger får leseren et klart bilde av det samfunnet og den tidsånden personen lever i.

Samtidig som forfatteren velger å skrive ut fra et begrenset geografisk område, fra en særegen kultur opplevd i en bestemt epoke, så makter hun å skape tekster som overskrider fortellingenes univers. Hennes litteratur har relevans utover alle grenser, fordi hun utforsker fellesmenneskelige utfordringer. Enhver leser har erfaringer omkring det som framstår som Laila Stiens viktigste tema, nemlig mellommenneskelig kommunikasjon, ordløs eller ordsvanger.

Romantittelen ”Vekselsang” kan tolkes som en metafor for kommunikasjon. De fire kvinnene holder sine kort tett til brystet, men i kommunikasjonen mellom dem siver fortellingene ut, litt etter litt, slik at personene danner en kvartett som nynner sine sanger med

uvante, spinkle stemmer. Likevel når disse stemmene oss med full kraft.

Hilde Skancke Pedersen

Dramatiker

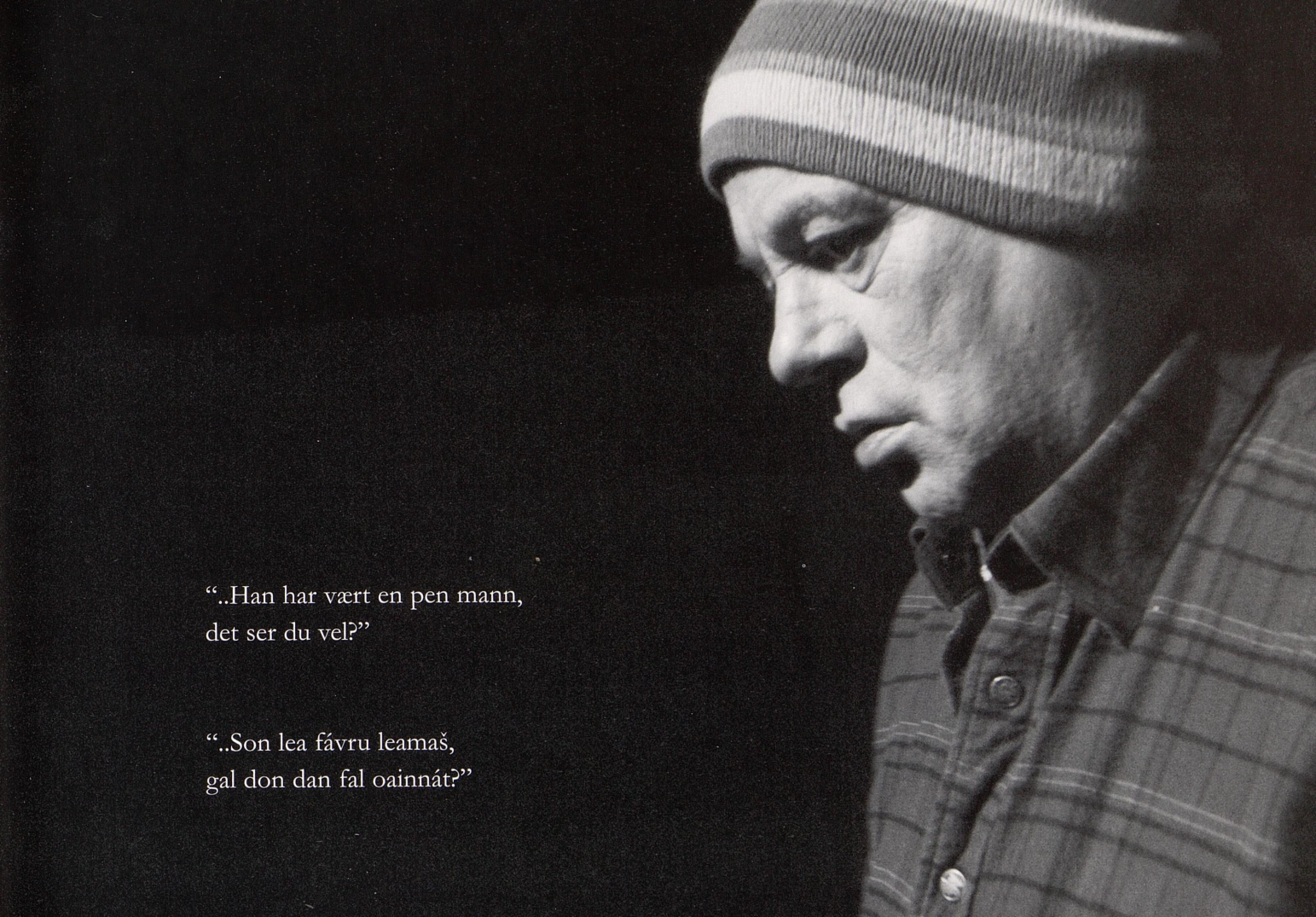
*(Forfattersitater fra intervju ved
Ottar Fyllingsnes, Dag og Tid nr. 20, 1997)*

Hilde Skancke Pedersen

har dramatisert Laila Stiens roman ”Vekselsang” for teater. Hun debuterte som dramatiker med ”Vardøger – Váigasat” ved Festspillene i Nord-Norge i 1999, der også Beaivváš Sámi Teáhter var involvert.

Hun arbeider også som scenograf og kostymedesigner, men er de senere årene blitt mest kjent for sin billedkunst. Hun har bl.a. utført utsmykningen til plenumssal og foaje på Sametinget (N). Hun er født i Hammerfest, og er bosatt i Kautokeino.

A black and white photograph showing the right profile of a man. He is wearing a dark beanie with two light-colored horizontal stripes. He is also wearing a plaid button-down shirt. The background is dark, and the lighting highlights the contours of his face and the texture of his clothing.

“..Han har vært en pen mann,
det ser du vel?”

“..Son lea fávrú leamaš,
gal don dan fal oainnát?”

“..Olbmuid gaskii galgá
šaddat dakkár ráfehivuohta
ahte galget ballat
guđeguimmiineaset.”

“..Og det skal bli sånn ufred
blandt folk at alle er redd
hverandre.”

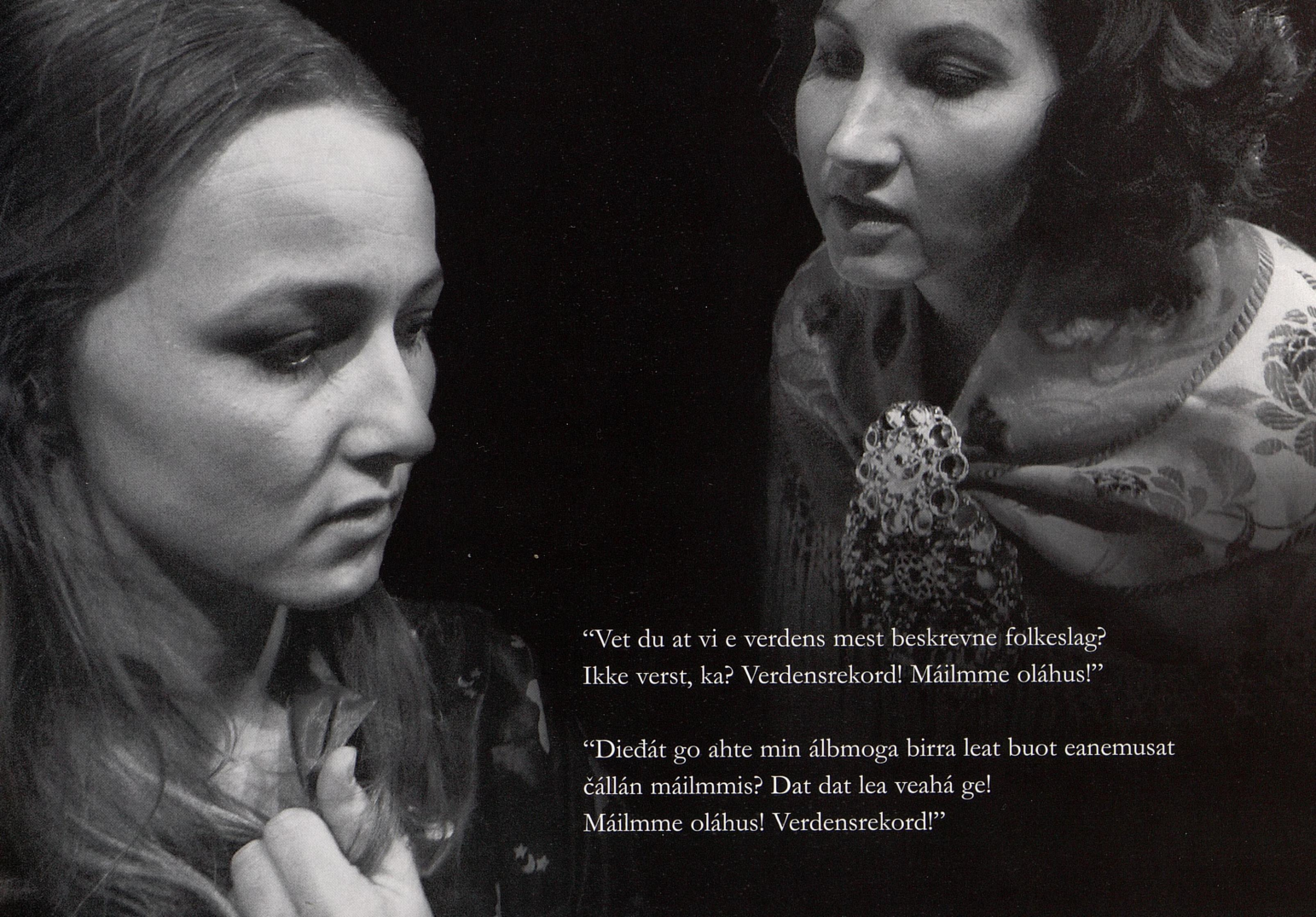

“Vet du at vi e verdens mest beskrevne folkeslag?
Ikke verst, ka? Verdensrekord! Máilmme oláhus!”

“Dieđát go ahte min álbmoga birra leat buot eanemusat
čállán máilmmis? Dat dat lea veahá ge!
Máilmme oláhus! Verdensrekord!”

07sd 21405

”..Alene er man ingen.
Her tydeligere enn
noe annet sted.”

”..Okto don it leat
gii ge. Dáppe dovdo
dat vel eambo go
gude ge eará báikkis.”

Čájálmasmátki

Turné

Guovdageaidnu álgočájalmas	12/10	Kautokeino Premiére
Guovdageaidnu	14/10	Kautokeino
Áltá	31/10	Alta
Vuonnabáhta	2/11	Varangerbotn
Deatnu	3/11	Tana
Ohcejohka (Sirbmá)	4/11	Utsjok (Sirma)
Giron	8/11	Kiruna
Skánit	9/11	Skånland
Olmmaivággi	20/11	Manndalen
Tromsa	21/11	Tromsø
Mo i Rana	23/11	Mo i Rana
Oslo	26/11	Oslo
Oslo	27/11	Oslo
Oslo	28/11	Oslo
Guovdageaidnu	2/12	Kautokeino

Beivváš Sámi Teáhter, P.b. 293, N-9521 GUOVDAGEAIDNU, tel +47 78 48 44 60, beivvas@beivvas.no

2007

www.beivvas.no

07sd 21 405

Depotbiblioteket

